

Львівський національний університет імені Івана Франка
Філологічний факультет
Кафедра українського прикладного мовознавства

ПРОГРАМА
З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ
Для вступників до аспірантури

Львів 2010

ПЕРЕДМОВА

Українська мова як державна є обов'язковим засобом спілкування на всій території України при здійсненні повноважень органами державної влади та органами місцевого самоврядування, мовою навчання усіх державних та комунальних освітніх закладів.

Українській мові належить провідна роль у державотворчому процесі. Утвердження державного статусу української мови, розширення сфер її функціонування поставили вимогу до фахівців різних галузей господарства досконало володіти державною мовою. Висока культура мовлення стає об'єктивною потребою сучасного спеціаліста, однією з умов його професійного успіху, а також засобом формування суспільно-політичного і культурного світогляду кожного свідомого громадянина, невід'ємним складником загальної культури людини.

Вихід України на світову арену загострив питання про стан української мови в державі. Адже кожна нація, яка себе поважає, має свій ідентифікаційний код – національну мову. Обов'язком свідомого громадянина є знати мову нації, володіти багатством її виражальних засобів і постійно підвищувати рівень культури мовлення.

Мова – це умова успішного навчання, необхідний складник професійної компетенції. Досконале володіння усіма жанрами усного та писемного українського наукового і ділового мовлення забезпечить написання дисертаційного дослідження, наукових статей, сприятиме підвищенню рівня професійної майстерності.

Історичний досвід більшості європейських народів свідчить, що національна мова була і залишається об'єктом державної підтримки та регулювання. Відповідно до наказу Міністерства освіти та науки України №254 від 2 березня 2010 р. впроваджено іспит з української мови за професійним спрямуванням для вступників до аспірантури за різними спеціальностями.

Фахове мовлення базується на законах української мови, її лексичних, морфологічних та синтаксичних нормах.

Мета – виявити рівень знань норм усної і писемної сучасної української ділової мови, оволодіння якими забезпечує високий рівень культури ділового спілкування в різних комунікативних ситуаціях, та основних правил оформлення найуживаніших документів і видів наукових робіт.

Вступники до аспірантури повинні *знати*:

- норми сучасної української ділової мови;
- ознаки культури мови і засоби, які забезпечують їхню реалізацію;
- правила оформлення ділових паперів і основні принципи їх класифікації;

- основні вимоги до складання бібліографії.

Вступники до аспірантури повинні *уміти*:

- будувати усне і писемне мовлення з дотриманням норм сучасної української ділової мови;
- оформляти найуживаніші ділові папери (заяву, автобіографію, резюме, характеристику, протокол, витяг з протоколу, доручення, розписку, діловий лист) та наукові праці (реферат, наукову статтю, резюме до статті, тези, проспект).

Навчальна програма відбиває основні питання курсу „Українська мова за професійним спрямуванням” як навчальної дисципліни та впорядкованої сукупності нормативних мовних засобів, зорієнтованих на правильність, доцільність, точність, лаконічність ділової мови. Вона зорієнтована на контроль знань, умінь та навичок щодо володіння нормами сучасного українського усного і писемного фахового мовлення, а також визначення загального рівня культури мовлення, вміння правильно оформляти ділові папери та деякі види наукових робіт, працювати з науково-довідковою літературою.

Програмні вимоги призначені для контролю рівня знань і вмінь студентів під час іспиту.

Вступ

Українська мова – державна мова України. Закон „Про мови в Українській РСР” із змінами і доповненнями. Державна програма розвитку і функціонування української мови на 2004–2010 роки.

Місце української мови серед інших мов світу. Поняття „національна” та „літературна” мова. Основні ознаки літературної мови.

Система мови. Мовні рівні та мовні одиниці.

Функції мови в житті суспільства.

Мовна норма та її соціальне значення. Види мовних норм.

Функціональні стилі сучасної української літературної мови.

Офіційно-діловий стиль та його різновиди, призначення, особливості, мовні ознаки.

Науковий стиль, його різновиди, призначення, особливості, мовні ознаки.

Поняття „культура мови”. Основні ознаки культури мови.

Український мовленнєвий діловий етикет.

Вибір слова у мові професійного спілкування

Лексичне значення слова, типи лексичних значень. Пряме і переносне лексичне значення слова. Багатозначність. Тавтологія. Плеоназм.

Словниковий склад сучасної української літературної мови та питання слововживання. Характеристика лексики щодо походження, активності вживання, сфери використання, емоційно-експресивного забарвлення.

Загальноновживана і специфічна лексика (розмовна, книжна, виробничо-професійна).

Стилістично нейтральна й стилістично забарвлена лексика.

Українське термінознавство. Дещо з історії розвитку фахового термінознавства.

Термінологія (загальнонаукова, специфічна, суміжних наук).

Термін, його ознаки. Проблеми уніфікації і стандартизації термінів.

Синоніми, антоніми, їх різновиди та особливості використання у діловому мовленні.

Омоніми й пароніми, їх різновиди та особливості використання у діловому мовленні.

Абревіатури в діловому мовленні. Правила скорочування слів.

Українська лексикографія. Лінгвістичні та енциклопедичні словники.

Характеристика найвідоміших словників української мови.

Термінологічні словники (за професійним спрямуванням).

Фразеологія української мови за професійним спрямуванням

Поняття про фразеологізм. Типи фразеологічних одиниць.

Стилістичне використання фразеологізмів. Особливості їх перекладу.

Фразеологія ділової мови.

Фразеологічні словники.

Культура усного ділового мовлення

Орфоепічні норми сучасної української літературної мови. Особливості вимови голосних та приголосних звуків.

Засоби милозвучності української мови.

Словесний наголос, його функції та види.

Норми наголошування слів (іменників, прикметників, займенників, числівників, дієслів і прислівників).

Словники вимови та наголосу.

Види та жанри усного публічного монологічного та приватного діалогічного ділового мовлення (публічний виступ, ділова бесіда, телефонна розмова).

Ораторське мистецтво. Вимоги до мови та поведінки оратора.

Морфологічні норми сучасної української ділової мови

Іменник. Рід іменників, рід невідмінюваних іменників та аббревіатур. Іменники спільного роду, узгодження з ними прикметників, займенників та дієслів минулого часу. Число іменників, одинні та множинні іменники. Особливості вживання форм роду і числа іменників у текстах ділових паперів. Відмінкові форми іменників, їхнє значення та вживання у діловій мові. Особливості словозміни іменників (система відмінкових закінчень).

Прикметник. Повні (стягнені та нестягнені) і короткі форми прикметників. Особливості використання якісних та відносних прикметників у діловій мові. Форми ступенів порівняння прикметників, їх значення, творення і вживання.

Числівник. Словозміна числівників. Основні правила запису числівників у ділових паперах. Особливості сполучення числівників з іменниками.

Займенник. Розряди займенників за значенням, особливості їх вживання в усному та писемному діловому мовленні. Використання форм першої особи множини та другої особи однини і множини займенників при звертанні до однієї особи.

Дієслово. Основні форми дієслова (інфінітив, власне дієслова, дієприкметник, дієприслівник, форми на -но, -то).

Специфіка дієслівних форм часу, способу, виду, особи в діловому мовленні.

Дієприкметники та дієприслівники, їх значення, творення та особливості вживання. Дієприкметникові та дієприслівникові звороти як засоби економності й точності відтворення думки.

Уживання безособових дієслівних форм на -но, -то.

Прийменник, його роль і місце у словосполученні та реченні. Особливості вживання прийменників у діловій мові.

Сполучники сурядності і підрядності, особливості їх використання у діловій мові.

Синтаксичні особливості української мови за професійним спрямуванням

Речення та словосполучення у системі ділової мови. Односкладні та неповні прості речення, їх граматичні особливості, сфера вживання. Складнопідрядні, складносурядні, безсполучникові складні речення: визначення найбільш виразних засобів поєднання компонентів складного речення.

Порядок слів у реченні (прямий і зворотний), його роль у вираженні змісту речення.

Координація форм присудка з підметом (простим і складним).

Однорідні члени речення, вимоги до їх побудови та використання у діловій мові.

Керування як тип синтаксичного зв'язку. Складні випадки керування у ділових паперах.

Синонімія синтаксичних конструкцій, умови їх взаємозаміни та функціонування.

Пряма і непряма мова, цитати та правила їх подання в науковому та офіційно-діловому стилях мови.

Розділові знаки у простому і складному реченні.

Текст як об'єкт ділового мовлення. Сміслові типи текстів (розповідь, опис, роздум). Засоби зв'язку між частинами тексту (ритмомелодійні, морфологічні, лексичні, синтаксичні, графічні).

Культура писемного ділового мовлення. Сучасний документ.

Поняття про документ. Основні ознаки та функції документів. Класифікація документів. Загальні вимоги до складання та оформлення документів (оформлення сторінки, розміщення реквізитів, технічні норми нумерації, рубрикації).

Особливості мови ділових паперів (об'єктивність, стандартність, логічна послідовність, ясність викладу, точність опису, свобода від суперечностей, переконливість, лаконічність, повнота інформації).

Види ділових паперів (заява, автобіографія, резюме, характеристика, доручення, розписка, пояснювальна записка, доповідна записка, протокол, витяг з протоколу, діловий лист).

Види наукових робіт (реферат, наукова стаття, курсова, дипломна, магістерська робота).

Основні вимоги до оформлення бібліографії.

Український правопис. Основні правила орфографії та пунктуації.

Основна література

1. *Бабич Н. Д.* Основи культури мовлення. – Львів, 1990.
2. *Винницький В.* Наголос у сучасній українській мові. – К., 1984.
3. *Вихованець І.Р.* Граматика української мови. Синтаксис. – К., 1990.
4. *Вихованець І.Р.* Прийменникова система української мови. - К., 1980.
5. *Вихованець І.Р., Городенська К.Г.* Теоретична морфологія української мови: Академічна граматика української мови / За ред. І.Р. Вихованця. – К., 2004.
6. *Вовк П.С.* Сучасна українська літературна мова: Рухомий наголос в іменниках і дієсловах. – К., 1996.
7. *Грищенко А.П.* Прикметник в українській мові. – К., 1978.
8. *Єрмоленко С.Я.* Нариси з української словесності: Стилїстика і культура мови. – К., 1999.
9. *Загнітко А.П., Данилюк І.Г.* Українське ділове мовлення: професійне і непрофесійне спілкування. – Донецьк, 2004.
10. *Зубков М.Г.* Сучасна українська ділова мова. – Харків, 2003.
11. *Мацюк З., Станкевич Н.* Українська мова професійного спілкування: Навч. посібник. – К., 2008.
12. *Мацько Л.І., Мацько О.М., Сидоренко О.М.* Стилїстика української мови. -К., 1998.

Додаткова література

1. *Антисуржик:* Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити: Посібник /За заг. ред. О. Сербенської. – Львів, 1994.
2. *Антоненко-Давидович Б.* Як ми говоримо. – К., 1991.
3. *Арполенко Г.П., Городенська К.Г., Щербатюк Г.Х.* Числівник української мови. – К., 1980.

4. *Бабич Н.* Сила мовленого слова: Науково-публіцистичні нариси з культури мови. – Чернівці, 1996.
5. *Богдан С.К.* Мовний етикет українців: Традиції і сучасність. – К., 1998.
6. *Ботвина Н.В.* Офіційно-діловий та науковий стилі української мови: Навчальний посібник. – К., 1998.
7. *Волкотруб Г.І.* Практична стилістика сучасної української мови: Використання морфологічних засобів мови: Навч. посіб. – К., 1998.
8. *Демченко Т., Філіпчук І.* Українська мова – правові проблеми // Право України. – 1996. – № 7.
9. *Дороніна М.* Культура спілкування ділових людей. - К., 1998.
10. *Дорошенко С.І.* Граматична стилістика української мови. – К., 1985.
11. *Дуда Н.* Ділова українська мова. - Львів, 2003
12. *Дудик П.С.* Синтаксис сучасного українського розмовного літературного мовлення. – К., 1973.
13. *Загнітко А.П.* Основи функціональної морфології української мови. – К., 1991.
14. *Загнітко А.П.* Теоретична граматики української мови: Морфологія. – Донецьк, 1996.
15. *Іванишин В., Радевич-Винницький Я.* Мова і нація. – Дрогобич, 1992.
16. *Караванський С.* Секрети української мови. – К., 1994.
17. *Коваль А.П.* Культура ділового мовлення. – К., 1990.
18. *Коваль А.П.* Культура української мови. – К., 1970.
19. *Коваль А.П.* Практична стилістика сучасної української мови. – К., 1978.
20. *Кочан І.М., Токарська Н.С.* Культура рідної мови. – Львів, 1996.
21. *Культура ділового мовлення: Практикум / За ред. Н.Д. Бабич.* – Чернівці, 1997.
22. *Культура української мови: Словник-довідник.* – К., 1990.
23. *Леонова М.В.* Стилістичні помилки та їх характер // Укр. мова і літ. в школі. – 1972. – № 5.
24. *Марахова А.Ф.* Діловий стиль сучасної української мови // Мова і час. – К., 1977.
25. *Мацько Л.І.* Стилістика української мови. – К., 1998.
26. *Медведев Ф.П.* Система сполучників в українській мові. – К., 1974.
27. *Мова і культура.* – К., 1986.
28. *Мова і час: Розвиток функціональних стилів сучасної української літературної мови.* – К., 1977.
29. *Мова сучасної масово-політичної інформації.* – К., 1979.
30. *Ощипко І.Й.* Практична стилістика сучасної української літературної мови: Лексика і фразеологія. - Львів, 1968.

31. *Ощипко І.Й.* Практична стилістика сучасної української літературної мови: Синтаксис. – Львів, 1965.
32. *Пазяк О., Кисіль Г.* Українська мова і культура мовлення. – К., 1995.
33. *Панько Т.І., Кочан І.М., Мацюк Г.П.* Українське термінознавство. – Львів, 1994.
34. *Пилинський М. М.* Мовна норма і стиль. – К., 1976.
35. *Пилинський М.М.* Літературні норми. Типи та їх класифікація // Мовознавство. – 1974. – № 3.
36. Підготовка до публічного виступу і виголошення промови // С.С. Гурвич, В.Ф. Погорілко, М.А. Герман Основи риторики. – К., 1978.
37. *Пономарів О.* Культура слова: Мовностилістичні поради. – К., 1999.
38. *Пономарів О. Д.* Стилiстика сучасної української літературної мови. – К., 1992.
39. *Потелло Н.Я.* Теорія і практика ділового мовлення: Навч. посiбник. – К., 1999.
40. *Потелло Н.Я.* Українська мова і ділове мовлення. – К., 2001.
41. *Радевич-Винницький Я.* Етикет і культура ділового спілкування. – Львів, 2001.
42. *Редько Ю.К.* Відмінювання, правопис і наголос українських прізвищ // Про культуру мови. – К., 1964.
43. *Русанівський В.М.* Чи правильно це написано? – К., 1972.
44. *Русанівський В.М.* Запозичені особові імена і прізвища: Складні питання сучасного українського правопису. – К., 1980.
45. *Сагач Г.М., Мартиненко В.Ф.* Мистецтво ділового спілкування. – К., 1991.
46. *Сербенська О., Волощак М.* Актуальне інтерв'ю з мовознавцем: 140 запитань і відповідей. – Львів, 2001.
47. *Скрипник Л.Г.* Фразеологія української мови. – К., 1973.
48. *Сліпушко О.* Українська мова й етапи кар'єри ділової людини. – К., 1999.
49. *Соколовська Ж.П., Власенко В.В., Щербачук Л.Ф.* У ділове спілкування – державну мову. – К., 2004..
50. *Український правопис* / НАН України, Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні, Ін-т української мови. – К., 1998.
51. *Чак Є.* Складні випадки українського слововживання. – К., 1979.
52. *Чак Є.* Складні випадки вживання слів. – К., 1984.
53. *Чередниченко І.Г.* Нариси із загальної стилістики сучасної української мови. – К., 1962.
54. *Шевчук С.В.* Ділове мовлення: Модульний курс. – К., 2003.
55. *Шевчук С.В.* Українське ділове мовлення: підручник. – К., 2003.

Словники

1. *Бурячок А.А.* Правописний словник імен та найпоширеніших прізвищ. – К., 1996.
2. *Великий тлумачний словник сучасної української мови* / За ред. В.Т. Бусола. – К. – Ірпінь, 2005.
3. *Головащук С.І.* Складні випадки наголошення: Словник-довідник. – К., 1995.
4. *Головащук І.С.* Словник-довідник з правопису та слововживання. – К., 1989.
5. *Головащук С. І.* Українське літературне слововживання: Словник-довідник. – К., 1995.
6. *Гринчишин Д.Г., Сербенська О.А.* Словник паронімів української мови. – К., 1986.
7. *Гринчишин Д.Г., Капелюшний А.О, Сербенська О.А., Терлак З.М.* Словник труднощів української мови. – К., 1989.
8. *Гринчишин Д.Г., Капелюшний А.О, Сербенська О.А., Терлак З.М.* Словник-довідник з культури української мови. – Львів, 1996.
9. *Демська О., Кульчицький І.* Словник омонімів української мови. – Львів, 1996.
10. *Караванський С.* Практичний словник синонімів української мови. – К., 1993.
11. *Орфографічний* словник української мови. – К., 1999.
12. *Орфоенічний* словник української мови / Укл. М.І. Погрібний. – К., 1984.
13. *Погрібний М.І.* Словник наголосів. – К., 1959.
14. *Полюга Л.М.* Словник антонімів. – К., 1999.
15. *Редько Ю.К.* Словник сучасних українських прізвищ: У 2-х т. – Львів, 2007. – Т. 1–2.
16. *Словник іншомовних слів* / За ред. О.С. Мельничука. – К., 1985.
17. *Словник іншомовних слів* / Укл. О. Скопенко, Т. Цимбалюк. – К., 2006.
18. *Словник синонімів української мови*: В 2 т. – К., 1999. – Т. 1–2.
19. *Словник української мови*: В 11 т. – К., 1970–1980. – Т. 1–11.
20. *Струганець Л.В.* Культура мови: Словник термінів. – Тернопіль, 2000.
21. *Удовиченко Г.М.* Фразеологічний словник української мови: У 2-х т. – К., 1984. – Т. 1–2.
22. *Українська літературна вимова і наголос*: Словник-довідник. – К., 1973.
23. *Фразеологія ділової мови* / Укл. В. Підмогильний та Є. Плужник. – К., 1993.